

OLIY TA'LIMDA PEDAGOGIK HAMKORLIKNING TALABA KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISHDAGI O'RNI

Fozilova Kamola Ne'mat qizi,

Xalqaro Nordik Universiteti Magistratura fakulteti, Pedagogika mutaxassisligi 2-bosqich talabasi.

E-mail: kamolanematovna@gmail.com

***Annotatsiya:** Ushbu tezisda oliy ta'lim muassasalarida pedagogik hamkorlikning talaba kompetensiyalarini shakllantirishdagi o'rni tahlil qilingan. Tadqiqot jarayonida o'qituvchi va talaba o'rtasidagi hamkorlikka asoslangan ta'lim muhitining mazmuni, uning kompetensiyaviy yondashuvni amalga oshirishdagi ahamiyati hamda talabalarda kasbiy va shaxsiy kompetensiyalarni rivojlantirishga ta'siri o'rganildi. Shuningdek, pedagogik hamkorlikning samaradorligini oshiruvchi asosiy omillar, interaktiv ta'lim metodlari va zamonaviy pedagogik yondashuvlarning roli yoritildi. Tadqiqot natijalari pedagogik hamkorlik talabalarning kommunikativ, tanqidiy fikrlash, jamoada ishlash va mustaqil ta'lim olish kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim omil ekanligini ko'rsatadi.*

***Kalit so'zlar:** Oliy ta'lim, pedagogik hamkorlik, talaba kompetensiyalari, kompetensiyaviy yondashuv, o'qituvchi-talaba munosabatlari, interaktiv ta'lim, ta'lim sifati, kasbiy kompetensiya, mustaqil ta'lim, innovatsion pedagogika.*

Globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida oliy ta'lim tizimi oldiga zamonaviy bilim, ko'nikma va kompetensiyalarga ega bo'lgan raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlash vazifasi qo'yilmoqda. Mazkur vazifani samarali amalga oshirishda o'qituvchi va talaba o'rtasidagi pedagogik hamkorlik muhim omillardan biri hisoblanadi. Pedagogik hamkorlik ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilarini faol

subyekt sifatida jalb etishga, o'zaro hurmat va ishonchga asoslangan ta'lim muhitini shakllantirishga hamda talabalarning kasbiy va shaxsiy rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Zamonaviy ta'lim konsepsiyalarida talaba passiv bilim oluvchidan faol ta'lim subyektiga aylanishi zarurligi ta'kidlanmoqda. Bunday yondashuv o'qituvchi va talaba o'rtasida samarali muloqot, hamkorlik va sheriklik munosabatlarini yo'lga qo'yishni talab etadi. Ayniqsa, kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayonida pedagogik hamkorlik talabalarda mustaqil fikrlash, muammolarni hal etish, jamoada ishlash, kommunikativ va kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishning muhim vositasi sifatida namoyon bo'ladi.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, bugungi kunda oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va mehnat bozori talablariga mos mutaxassislarni tayyorlash masalasi ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonda talabalarning nazariy bilimlari bilan bir qatorda amaliy ko'nikmalari, kasbiy kompetensiyalari va ijtimoiy faolligini rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etadi. Bunday natijalarga erishishda pedagogik hamkorlik muhim pedagogik mexanizm sifatida namoyon bo'ladi.

O'qituvchi va talaba o'rtasidagi samarali hamkorlik talabalarning ta'lim jarayonidagi faolligini oshiradi, mustaqil ta'lim olishga bo'lgan motivatsiyasini kuchaytiradi hamda ularda kasbiy faoliyat uchun zarur bo'lgan kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, innovatsion pedagogik texnologiyalar va talaba markazlashgan ta'lim yondashuvlarining keng joriy etilishi pedagogik hamkorlikning yangi shakllarini rivojlantirish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Shu sababli oliy ta'limda pedagogik hamkorlikning talaba kompetensiyalarini shakllantirishdagi o'rnini ilmiy jihatdan o'rganish,

uning samaradorligini oshirish omillarini aniqlash hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqish dolzarb ilmiy-amaliy masalalardan biri hisoblanadi. Mazkur tadqiqot natijalari oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va kompetent mutaxassislarni tayyorlash tizimini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Oliy ta'lim muassasalarida pedagogik hamkorlikning talaba kompetensiyalarini shakllantirishdagi o'rnini tahlil qilish natijasida mazkur jarayon ta'lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri ekanligi aniqlandi. Pedagogik hamkorlik o'qituvchi va talaba o'rtasida o'zaro hurmat, ishonch va faol muloqotga asoslangan ta'lim muhitini yaratib, talabalarning kasbiy va shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, pedagogik hamkorlik asosida tashkil etilgan ta'lim jarayonida talabalar nafaqat nazariy bilimlarni egallaydi, balki amaliy faoliyat, jamoada ishlash, muammolarni hal etish va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Bunday yondashuv kompetensiyaviy ta'lim modelining asosiy talablariga mos kelib, bo'lajak mutaxassislarning mehnat bozori talablariga tayyorlanishiga xizmat qiladi.

Pedagogik hamkorlikning talaba kompetensiyalariga ta'sirini tizimli ravishda baholash maqsadida quyidagi tahlil natijalari shakllantirildi.

1-jadval. Pedagogik hamkorlikning talaba kompetensiyalarini rivojlantirishga ta'siri

Kompetensiya turi	Pedagogik hamkorlikning ta'siri	Natija darajasi
Kommunikativ kompetensiya	O'zaro muloqot va fikr almashish rivojlanadi	Yuqori

Kasbiy kompetensiya	Nazariy va amaliy bilimlar integratsiyalashadi	Yuqori
Tanqidiy fikrlash kompetensiyasi	Muammolarni tahlil qilish ko'nikmalari shakllanadi	Yuqori
Jamoadan ishlash kompetensiyasi	Hamkorlikdagi loyihalar orqali rivojlanadi	Yuqori
Axborot bilan ishlash kompetensiyasi	Mustaqil izlanish va tahlil qilish kuchayadi	O'rta-yuqori
O'zini rivojlantirish kompetensiyasi	Mustaqil ta'lim olish motivatsiyasi ortadi	Yuqori

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinadiki, pedagogik hamkorlik eng avvalo kommunikativ, kasbiy va jamoada ishlash kompetensiyalarining rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, interaktiv metodlar, guruhli topshiriqlar va loyiha faoliyatlari talabalarni faol ishtirok etishga undaydi.

Umuman olganda, o'tkazilgan tahlillar pedagogik hamkorlik oliy ta'limda kompetensiyaviy yondashuvni muvaffaqiyatli amalga oshirishning muhim sharti ekanligini tasdiqladi. Pedagogik hamkorlikka asoslangan ta'lim muhiti talabalarning kasbiy, kommunikativ va shaxsiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qilib, ularni zamonaviy mehnat bozori talablariga mos raqobatbardosh mutaxassis sifatida shakllantirish imkonini beradi.

O'tkazilgan tahlillar asosida shuni xulosa qilish mumkinki, oliy ta'limda pedagogik hamkorlik talabalarning kompetensiyalarini shakllantirish va rivojlantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lgan pedagogik omillardan biri hisoblanadi. O'qituvchi va talaba o'rtasidagi o'zaro ishonch, hamkorlikka asoslangan muloqot hamda faol ta'lim muhiti talabalarning bilimlarni chuqur o'zlashtirishi va ularni amaliy faoliyatda qo'llay olishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari pedagogik hamkorlik asosida tashkil etilgan ta'lim jarayonida talabalarda kommunikativ, kasbiy, tanqidiy fikrlash, jamoada ishlash hamda mustaqil ta'lim olish kompetensiyalari samarali shakllanishini ko'rsatdi. Bu esa kompetensiyaviy yondashuv asosida ta'lim sifatini oshirish va bo'lajak mutaxassislarni zamonaviy mehnat bozori talablariga mos holda tayyorlash imkonini beradi.

Shuningdek, pedagogik hamkorlikning samaradorligi o'qituvchining kasbiy mahorati, talabalarning motivatsiyasi, interaktiv ta'lim metodlaridan foydalanish darajasi hamda ta'lim muhitining tashkil etilishiga bevosita bog'liqligi aniqlandi. Mazkur omillarni takomillashtirish oliy ta'lim tizimida pedagogik jarayon sifatini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, oliy ta'lim muassasalarida pedagogik hamkorlikni rivojlantirish ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish, talabalarning kompetensiyalarini shakllantirish hamda raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlashning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Hattie, J. (2009). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. Routledge.
2. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
3. Johnson, D. W., Johnson, R. T., & Smith, K. A. (2014). Cooperative learning: Improving university instruction by basing practice on validated theory. *Journal on Excellence in University Teaching*, 25(3–4), 1–26.
4. Laurillard, D. (2012). *Teaching as a design science: Building pedagogical patterns for learning and technology*. Routledge.

5. Biggs, J., & Tang, C. (2011). *Teaching for quality learning at university* (4th ed.). McGraw-Hill Education.